

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Факультет соціології

Кафедра соціальних структур та соціальних відносин

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана

« 30 » 08 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СОЦІОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ

для студентів

галузь знань 05 - соціальні та поведінкові науки
спеціальність 054 – соціологія
освітній рівень бакалавр
освітня програма «Соціологія»
вид дисципліни вибіркова

Форма навчання денна
Навчальний рік 20__/20__
Семестр 3
Кількість кредитів ECTS 4
Мова викладання, навчання та оцінювання українська
Форма заключного контролю іспит

Викладач: Шелухін В.А.

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. () « » 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)
на 20__/20__ н.р. () « » 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробник:
Шелухін В.А. асистент кафедри соціальних структур та соціальних відносин

ЗАТВЕРДЖЕНО
Зав. кафедри соціальних структур та соціальних відносин

(підпис) (Куценко О.Д.)
(прізвище та ініціали)

Протокол № 8 від « 20 » 08 2019р.

Схвалено науково - методичною комісією факультету соціології

Протокол від « 30 » 08 2019 року №

Голова науково-методичної комісії (підпис) (Петренко-Лисак А.О.)
(прізвище та ініціали)

1. Мета дисципліни – сформувати знання про політичну владу як соціальне явище у його структурних та діяльнісних проявах.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати:* основні підстави соціологічного знання, дослідницькі принципи збору даних у соціології та основні напрямки аналізу соціальних проблем сучасного суспільства.
2. *Вміти:* застосовувати соціологічні поняття, концепції, теорії для аналізу й інтерпретації соціальних явищ і процесів, соціальних проблем та конфліктів в Україні та світі у їхньому сучасному та/або історичному контексті; аналізувати кількісну та якісну соціологічну інформацію.
3. *Володіти елементарними навичками:* індивідуальної та групової роботи, публічної дискусії.

3. Анотація навчальної дисципліни: Навчальна дисципліна «Соціологія політичної влади» відноситься до дисциплін вільного вибору студента блоку «Соціологія політики». Вона спрямована на вивчення політичної влади як соціального явища, формування фахових знань з приводу інституційних детермінант підтримки політичної влади, механізмів політичної конкуренції та боротьби, значення факторів соціальної дії, нормативного порядку, культурної легітимації у функціонуванні політичної влади та вивчення основних концептуальних стратегій з пояснення політичної влади, дослідницьких інструментів її вивчення.

4. Завдання (навчальні цілі):

- формування концептуального розуміння політичної влади;
- ознайомлення зі змістом сучасних концептуальних стратегій з аналізу політичної влади;
- ознайомлення з ключовими дослідницькими інструментами вивчення проявів політичної влади (моделями, індексами тощо).

Що спрямовано на формування наступних компетентностей:

- фк43. здатність застосовувати інструментарій соціологічної науки в дослідженні політичної сфери суспільства у і маркетингу в умовах суспільних змін та глобальних трансформацій;
- фк44. здатність аналізувати соціальні наслідки конкретних проявів соціально-політичної стратифікації сучасного суспільства.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4.автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Здатність формулювати теоретично обгрунтовані гіпотези для дослідження політичних процесів	Лекції, практичні заняття	Усні відповіді, іспит	50
2.1	Вміння застосовувати класичні та новітні аналітичні інструменти з вивчення політичної сфери	Лекції, практичні заняття	Усні відповіді, дослідницький пошуковий проєкт, іспит	50

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Програмні результати навчання (назва)	Результати навчання дисципліни (код)	
	1.1	2.1
прн48. застосовувати інструментарій соціологічної науки в дослідженні політичної сфери суспільства		+
прн50. аналізувати соціальні наслідки конкретних проявів соціально-політичної стратифікації сучасного суспільства	+	

7. Схема формування оцінки.

7.1. Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Усні відповіді на практичних заняттях протягом семестру, РН 1.1., РН 2.1 – *45 /27 балів.*
2. Дослідницький пошуковий проєкт, РН 2.1 - *15 /9 балів.*

- підсумкове оцінювання у формі іспиту: РН 1.1, РН 2.1 – *40 /24 балів.*

- умови допуску до іспиту: студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав менше ніж *критично-розрахунковий мінімум* 36 балів. Студенти, які набрали менше 36 виконують дослідницький пошуковий проєкт та складають теми курсу на консультаційних годинах у формі усної співбесіди.

7.2 Організація оцінювання:

1. Усні відповіді на практичних заняттях оцінюються по факту проведення, бали накопичуються протягом семестру.
2. Дослідницький пошуковий проєкт виконується протягом семестру, презентується на 2-х останніх практичних заняттях.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій та практичних занять

№ п/п	НАЗВА ТЕМИ	Кількість годин		
		лекції	практичні заняття	С/Р
1. Політична влада між структурними детермінантами та соціальною дією				
1.	Соціальна природа політичної влади. Панування як легітимний примус. Інституційно-акторний контекст політичної влади	2	4	6
2.	Монополізація насильства як атрибутивна характеристика держави. Державна спроможність (state capacity) та її емпірична оцінка. Складники та фактори державної спроможності. Інституційні дисбаланси та державна спроможність. Флуктуації державної спроможності, воєнні та громадянські конфлікти	2	4	6
3.	Стратифікаційний вимір політичної влади. Середній клас і демократія. Класові та статусні детермінанти політичної мобілізації	2	4	6
4.	Популізм як виклик демократизації: реакція еліт. Пастка бюджетного дефіциту: соціально-економічні передумови популістської мобілізації	2	4	6
5.	Політичний транзит: ренто-орієнтований порядок vs ринкова економіка. Ліберальна демократія vs делегативна демократія. Демократизація та соціальна нерівність. Умови демократичного переходу та консолідації	2	2	6
6.	Політична влада й пострадянський транзит: двовекторна модель електоральної поведінки пострадянського виборця; диспозиційні рівні політичної самоідентифікації виборця; пострадянські політичні орієнтації та соціальне самопочуття; партійна афіліація.	2	4	6
7.	Політика як обмін. Проблема безбілетника. Формування коаліцій та колективний вибір у представницьких інституціях. Парадокс демократичного правління. Демократичне правління та конфлікт інтересів: теорема неможливості (impossibility theorem)	4	4	6
2. Виміри аналізу політичної влади (темпоральний, інституційний, дискурсивний)				
8.	Лобіювання та групи впливу (модель Беккера). Прямий і непрямої лобістський вплив на політичний процес. Модель передачі інформації (information transmission model) в аналізі стратегій впливу.	2	2	4
9.	Суспільний вибір та його моделювання. Функція популярності (popularity function) та виборча функція (vote function) як інструменти аналізу електоральної поведінки	2	2	6
10.	Імперська динаміка та життєві цикли імперій. Світ-системна динаміка домодерної політичної влади	2		6
11.	Дискурсивні виміри політичної влади. Політика як поле символічної боротьби. «Народ», «нація» як інструменти легітимації примусу. Політика пам'яті та політична міфологізація. Ідеологія та утопія як чинники легітимації/ делегітимації політичної влади	4	4	2
Всього		26	34	60

Загальний обсяг 120 год. в тому числі:

Лекції – 26 год.

Практичні – 34 год.

Самостійна робота - 60 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основна:

1. Вебер М. Розподіл влади у спільноті: класи, стани, партії / пер. з нім. М. Кушніра // Вебер М. Господарство і суспільство. – К.: Всесвіт, 2012. – С. 678-688.

2. Вебер М. Рациональна державна установа і сучасні політичні партії та парламенти (соціологія держави) / пер. з нім. М. Кушніра // Вебер М. Господарство і суспільство. – К.: Всесвіт, 2012. – С. 1018-1084.

3. Вишняк О. Електоральна поведінка виборців Росії та України: тенденція партійно-ідеологічних переваг та межі ідеологічного голосування // Вишняк О. Електоральна поведінка: історія, теорії, методи. – К.: ІС НАНУ, 2000. – С. 181-200.

4. Вишняк О. Тенденції змін членства в політичних партіях та партійної ідентифікації громадян України / О. Вишняк // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2018. – №1. – С. 103-117.

5. Куценко О. Чи зберігають значення класові підстави політичної участі? / О. Куценко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2006. – №3. – С. 92-115.

6. О'Доннел Г. Делегативна демократія / Г. О'Доннел / пер. с англ. // Пределы власти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.russ.ru/antolog/predely/2-3/dem01.htm>

7. Рушійні сили небажаних реформ: уроки українського перехідного періоду / В. Дубровський, Я. Ширмер, В. Грейвс-Третій, С. Головаха, О. Гарань, Р. Павленко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2010. – № 1. – С. 56-72. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stmm_2010_1_6

8. Тилли Ч. Война і строительство государства как организованная преступность / Ч. Тилли / пер. с англ. А. Малока // Спільне: журнал соціальної критики. – 2016. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://commons.com.ua/uk/vojna-i-stroitelstvo-gosudarstva-kak-organizovannaya-prestupnost/>

9. Acemoglu D., Robinson J. What do We Know about Democracy? // Acemoglu D., Robinson J. Economic Origins of Democracy and Dictatorship. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – p. 48-88.

10. Hendrix C. Measuring State Capacity: Theoretical and Empirical Implications for the Study of Civil Conflict / C. Hendrix // Journal of Peace Research. – 2010. – Vol. 47. №3. – p. 273-285.

11. Taagapera R. Expansion and Contraction Patterns of Large Polities: Context for Russia / R. Taagapera // International Studies Quarterly. – 1997. – №41. – p. 475-504.

Додаткова:

12. Брубейкер Р. Мова, релігія та політика відмінностей / пер. з англ. В. Котляр та О. Онуфрів / Р. Брубейкер // Всеукраїнський соціологічний часопис «СВОС». – 2016. – №1-2 (15-16). – С. 86-101.

13. Бурдьє П. Соціальне пространство і символічна власть / пер. с фр. П. Шматко // Бурдьє П. Соціологія соціального пространства. – СПб: Алетейя, 2005. – С. 64-86.

14. Бурдьє П. О символічній власті / пер. с фр. П. Шматко // Бурдьє П. Соціологія соціального пространства. – СПб: Алетейя, 2005. – С. 87-96.

15. Бурдьє П. Политическое представление / пер. с фр. Е. Вознесенской // Бурдьє П. Социология социального пространства. – СПб: Алетейя, 2005. – С. 179-119.

16. Бурдьє П. Назначение народа: доклад на конференции по социологии и истории искусства, Лозанна, 4-5 февраля 1982 года / пер. Н. Шматко. – 07.07.2009. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/laboratory/publicdoc/2009/2614>

17. Бурдьє П. Лекция 5 // Бурдьє П. О государстве: курс лекций в Коллеж де Франс (1989-1992) / пер. с фр. Д. Кралечкина и И. Кушнарёвой; предисл. А. Бикбова. – М.: Издательский дом «Дело» РАНХиГС, 2016. – С. 615-640.

18. Бурлачук В. Символ и власть: роль символических структур в построении картины социального мира. – К.: ІС НАНУ, 2002. – 266 с.

19. Вебер М. Свобода і примус у правових спільнотах / пер. з нім. О. Погорілого // Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. – К.: Основи, 1998. – С. 83-86.

20. Вебер М. Політичні спільноти і господарство / пер. з нім. О. Погорілого // Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. – К.: Основи, 1998. – С. 87-103.

21. Вебер М. Поняття і суть партій / пер. з нім. М. Кушніра // Вебер М. Господарство і суспільство. – К.: Всесвіт, 2012. – С. 240-243.

22. Вишняк О. Застосування електоральних теорій в дослідженнях передвиборчої ситуації і прогнозуванні результатів виборів (на прикладі президентських виборів в Україні 1999 р.) // 23. Вишняк О. Електоральна поведінка: історія, теорії, методи. – К.: ІС НАНУ, 2000. – С. 201-211.

24. Гомза І. Мультисекторальна класифікація авторитарних режимів / І. Гомза // Наукові записки НаУКМА. Серія «Політичні науки». – 2014. – Том 160. – С. 10-17.

25. Гомза І. Децентралізація, інфраструктурна влада та сепаратизм в авторитарних режимах / І. Гомза // Наукові записки НаУКМА. Серія «Політичні науки». – 2015. – Том 173. – С. 55-61.
26. Горбачик А. Політична орієнтація та соціальне самопочуття населення України / А. Горбачик // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – №3. – С. 49-55.
27. Гудков Л. «Пам'ять» о войне и массовая идентичность россиян / Л. Гудков // Неприкосновенный запас. – 2005. – №2-3(40-41). – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/nz/2005/2/eu5-pr.html>
28. Гудков Л. Дерезалізація прошлого: функції сталінського міфа / Л. Гудков // Pro et Contra. – 2012. – №57. – С. 108-135.
29. Куценко О. Соціальні класи і політична мобілізація (порівняльний аналіз європейських країн крізь призму трьох типів класових розколів) / О. Куценко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2012. – №3. – С. 3-27.
30. Кириченко Р. (Не)ідентичні окупації: що може розповісти Twitter про Донбас і Крим / Р. Кириченко // Всеукраїнський соціологічний часопис «СВОС». – 2016. – №1-2 (15-16). – С. 10-15.
31. Липинський В. Про національну аристократію і про три методи її організації // Липинський В. Листи до братів-хліборобів. – Відень: Carl Herrmann, 1926. – С. 111-343.
32. Міхєєва О. Державна ідеологія та конструювання спільної пам'яті про минуле: організоване забуття та феномен пригадування (на прикладі пам'ятників Донецька) / Міхєєва О. // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління. Матеріали другої наукової конференції (Донецьк, 14 квітня 2006 р.) – Донецьк: ДонДУУ, 2006. – С. 175-180.
33. Мотиль О. Чи може Росія окупувати Україну? / О. Мотиль / пер. з англ. О. Друля // Збруч. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/21044?theme=zbruc>
34. Ненько О. Гумористичний дискурс як смислове поле конструювання політичної ідентичності / О. Ненько // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Соціологія. – 2010. – №1-2. – С. 76-84.
35. Резнік О. Криза та зміна ідентичності в суспільстві, що трансформуються // Резнік О. Політична самоідентифікація особистості за умов становлення громадянського суспільства. – К.: ІС НАНУ, 2003. – С. 82-92. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://i-soc.com.ua/assets/files/book/petrushina/reznik2003.pdf>
36. Резнік О. Ціннісно-ідеологічна ідентичність, політико-ідеологічна самоідентичність і політична повелінка // Резнік О. Політична самоідентифікація особистості за умов становлення громадянського суспільства. – К.: ІС НАНУ, 2003. – С. 106-112. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://i-soc.com.ua/assets/files/book/petrushina/reznik2003.pdf>
37. Серєда В. Конструювання образу іншого та історичної ідентичності в Україні і Польщі: порівняльно-текстуальний аналіз шкільних підручників з історії / В. Серєда // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. – Харків, 2003. – С. 270-276.
38. Симончук О. Соціальні рухи як механізм створення соціальних інститутів / О. Симончук // Проблеми розвитку соціологічної теорії. Соціальні процеси в Україні. Четверта Всеукраїнська соціологічна конференція. – К.: Інститут соціології НАН України, 2004. – С. 505-510.
39. Симончук О. Класова свідомість: досвід порівняльного емпіричного дослідження / О. Симончук // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2010. – №4. – С. 56-84.
40. Старосольський В. До питання про форми держави / В. Старосольський // Наукові записки Наукового товариства імені Шевченка. – 1925. – Том CXXXVIII-CXL. – С. 311-335.
41. Старосольський В. Нація як твір нової доби історії // Старосольський В. Теорія нації. – Нью-Йорк, К.: НТШ, Вища школа, 1998. – С. 66-72.
42. Старосольський В. Нація і демократія // Старосольський В. Теорія нації. – Нью-Йорк, К.: НТШ, Вища школа, 1998. – С. 73-84.
43. Старосольський В. Нація і держава // Старосольський В. Теорія нації. – Нью-Йорк, К.: НТШ, Вища школа, 1998. – С. 94-113.
44. Шнаппер Д. Спільнота громадян. Про модерну концепцію нації / пер. з фр. Р. Мардера. – Харків: Фоліо, 2007. – 224 с.
45. Що таке народ? / А. Бадью, Ж. Рансьєр, П. Бурдьє / пер. з фр. А. Рєпи // Спільне: журнал соціальної критики. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://commons.com.ua/uk/shho-take-narod/>
46. Эрроу К. Коллективный выбор и индивидуальные ценности / К. Эрроу. – М.: ГУ ВШЭ, 2004. – 201 с.
47. Acemoglu D., Robinson J. A Theory of Political Transitions / D. Acemoglu, J. Robinson // The American Economic Review. – 2001. – Vol. 91, № 4. – p. 938-963.
48. Acemoglu D., Egorov G., Sonin K. A Political Theory of Populism / D. Acemoglu, G. Egorov, K. Sonin // Quarterly Journal of Economics. – 2013. – Vol. 128, №2 – p. 771-805.
49. Arbesman S. The Life-Spans of Empires / S. Arbesman // Historical Methods: A Journal of Quantitative and Interdisciplinary History. – 2011. – Vol. 44, №3. – p. 127-129.
50. Becker G. A Theory of Competition among Pressure Groups for Political Influence / G. Becker // Quarterly Journal of Economics. – 1983. – Vol. 98, №3. – p. 371-400.
51. Cederman L.-E., Vogt M. Dynamics and Logic of Civil War / L.-E. Cederman, M. Vogt // Journal of Conflict Resolution. – 2017. – Vol. 61(9). – p. 1992-2016.
51. Chase-Dunn K., Hall T., Susan Manning E. Rise and Fall: East-West Synchronicity and Indic Exceptionalism Reexamined / Christopher K. Chase-Dunn, Thomas D. Hall, E. Susan Manning // Social Science History. – 2000. – Vol. 24, №4. – p. 727-754.
52. Hugue R., Harrop M. Comparative Government and Politics: an Introduction. – London: Palgrave, 2001. – p. 129 – 147; p.148 –166.
53. Lu C. Middle Class and Democracy: Structural Linkage / C. Lu // International Review of Modern Sociology. – 2005. – Vol. 31, №2. – p. 157-178.
54. Ottervik M. Conceptualizing and Measuring State Capacity: testing the Validity of Tax Compliance as a Measure of State Capacity / M. Ottervik // QoG Working Paper Series 2013:20. – 2013. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.qog.pol.gu.se/digitalAssets/1468/1468814_2013_20_ottervik.pdf
55. Paldam M. Are Vote and Popularity Functions Economically Correct? // The Encyclopedia of Public Choice / Ed. by C. Rowley, F. Schneider. – New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow: Kluwer Academic Publishers, 2004. – Vol. 1. – p. 49-59.
56. State Capacity // The Waning of the Communist State: Economic Origins of Political Decline in China and Hungary / Ed. by A. Walder. – Berkeley, Los Angeles, Oxford: University of California Press, 1995. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft5g50071k&chunk.id=d0e3492&toc.depth=100&brand=ucpress>
57. Tainter J. Introduction to Collapse // Tainter J. The Collapse of Complex Societies. – Cambridge: Cambridge University Press, 1988. – p. 1-21.
58. Tainter J. The Nature of Complex Societies // Tainter J. The Collapse of Complex Societies Cambridge: Cambridge University Press, 1988. – p. 22-38.
59. The Making of Political Identity / Ed. by E. Laclau. – London, New York: Verso, 1994. – 297 p.
60. Winden F. Interest Group Behavior and Influence // The Encyclopedia of Public Choice / Ed. by C. Rowley, F. Schneider. – New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow: Kluwer Academic Publishers, 2004. – Vol. 1. – p. 118-128.